

ותאנא, חייבי דגיהנם, פלהו סלקי במדורין ידיעון, וכמה פתחין אית ליה לגיהנם, וכלהו פתחין לקבל פתחין דגן עדן. ובשעתא דאפקי לאינון חייביא דקבילו עונשייהו, אינון פתחי פתחין, ושויין (פ"א וש"ב) לון לבר. וכלהו פתחין בשמהן אקרוין, לקבליהון דפתחין דגן עדן, וכל פתחא ופתחא, אקרי שמא, לקבלי ההוא פתחא דגיהנם, ואשתמודען פתחין לקבליהון פתחין, אינון פתחין דגן עדן.

למדנו, כל רשעי הגיהנם נכנסים למדורים ידועים, וכמה פתחים יש לגיהנם, וכל הפתחים נגד פתחי הגן עדן. ובשעה שמוציאים אותם רשעים שקבלו ענשם, הם פותחים פתחים, ושמים (ושואבים) אותם לחוץ. וכל הפתחים נקראו בשמם נגד פתחי הגן עדן, וכל פתח ופתח נקרא שם נגד אותו פתח הגיהנם, והפתחים נודעים נגד הפתחים, אותם פתחי הגן עדן.

בגיהנם אית מדורא בתרא תתאה דכלהו, והוא מדורא הוי מדורא על מדורא, ואקרי (איוב י) ארץ עיפתה. מהו עיפתה. כמה דאת אמר (שמות כח) רבוע יהיה כפול, ומתרגמין מרובע יהי עיף, אוף הכא עיפתה, כלומר כפולה. והוא אקרי שאול תחתית, שאול הוא מדורא חד. תחתית, הוא מדורא תתאה. ובגין כן אקרי ארץ עיפתה תחתית, ואקרי אבדון. ועל דא כתיב, (משלי טו) שאול ואבדון. וכלהו מדורין לא אכפלו, וכלהו לא עייפין בר מהאי.

בגיהנם יש מדור אחרון פחתון של כלם, ואותו מדור הוא מדור על מדור, ונקרא (איוב י) ארץ עיפתה. מה זה עיפתה? כמו שנאמר (שמות כח) רבוע יהיה כפול, ומתרגמים - מרבע יהיה עיף. גם כאן עיפתה, כלומר כפולה. ואותו נקרא שאול תחתית, שאול הוא מדור אחד, תחתית הוא מדור פחתון. ולכן נקראת ארץ עיפתה תחתית, ונקראת אבדון, ועל זה כתוב (משלי טו) שאול ואבדון. וכל המדורים לא נכפלו, וכלם לא מתעייפם חוץ מזה.

ותאנא, מאן דנחית לאבדון (דף רפ"ט ע"א) דאקרי תחתית, לא סליק לעלמין. והוא אקרי גבר דאשתצי ואתאביד מפלהו עלמין. ותאנא, ליהוא אתר נחתין להנהו גברי דמבזי לאתבא אמן, ועל אמן סגיאין דאתאבידו מניה, דלא חשיב להו, דינין ליה בגיהנם, ונחתין ליה בההוא מדורא תתאה, דלית בה פתחא, ואתאביד ולא סליק מניה לעלמין. ועל דא כתיב, (איוב ז) כלה ענן וילף כן יורד שאול לא יעלה. ולא, והא כתיב (יונה ב) מבטן שאול שועתי שמעת וגו'. וכתיב (שמואל א ב) מוריד שאול ויעל. אלא הכא שאול,

למדנו, מי שיורד לאבדון, שנקרא תחתית, לא עולה לעולמים. והוא נקרא איש שמשמד ונאבד מפל העולמות. ולמדנו, לאותו מקום מורידים אותם אנשים שמבזים להשיב אמן, ועל אמן הרבה שנאבדו ממנו, שלא חשיב אותם, דנים אותו בגיהנם, ומורידים אותו לאותו מדור פחתון שאין בו פתח, ונאבד ולא עולה ממנו לעולמים. ועל זה כתוב (איוב ז) כלה ענן וילף כן יורד שאול לא יעלה. ולא? והרי כתוב (יונה ב) מבטן שאול שועתי שמעת וגו'. וכתוב (שמואל א ב) מוריד שאול

ויצל. אלא כאן שאול, שם תחתית. ובארנו, זה פשחור בו, וזה פשלא חזר בו.

אמר רבי יוסי, מהו שכתוב (ירמיה ב) כי שמים רעות עשה עמי אתי עזבו מקור מים חיים לחצב להם בארות וגו'. אתי עזבו מקור מים חיים - זהו מי שלא רוצה לקדש שם הקדוש ברוך הוא באמן. מה ענשו? כתוב לחצב להם בארות בארות נשפרים. שיורדים לגיהנם דרגה אחר דרגה, עד שיורדים לאבדון שנקרא תחתית. ואם הוא קדש שם הקדוש ברוך הוא לכון באמן פראוי, עולה דרגה אחר דרגה להתעבדן מאותו עולם הבא, ששופע תמיד לא פוסק. זהו שכתוב (תהלים לא) אמונים נצר ה' ומשלם על יתר עשה גאווה.

רמנו, שירה מושכת ברכות מלמעלה למטה, עד שימצאו ברכות בכל העולמות. (אמר רבי יוסי, עתידים הם ישראל לומר שירה שלמה, שירה שכוללת כל שאר השירים, וזהו שכתוב (ישעיה יב) ואמרתם ביום ההוא הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו) אמר רבי אלעזר, עתידים ישראל לומר שירה מלמטה למעלה ומלמעלה למטה ולקשר את קשר האמונה, שכתוב (במדבר כא) אז ישיר ישראל את השירה הזאת. אז שר לא נאמר, אלא אז ישיר. וכן כלם כמו זה. את השירה הזאת, מלמטה למעלה. עלי באר ענו לה. עלי באר, כלומר עלי לקומך להתאחד בבעלך, זהו מלמטה למעלה.

ואחר כך מלמעלה למטה, (שחרי עד עכשו בגלות נמצאת עמו) באר חפרוה שרים, שילדו אותה אבא ואמא (למעלה). פרוה נדיבי העם - אלו האבות שנקראו (תהלים מז) נדיבי עמים. פרוה, מקום להזדווג בה המלך בברכות. ובמה הוא

התם תחתית. ואוקימנא הא דאהדר ביה, הא דלא אהדר ביה.

אמר רבי יוסי, מאי דכתיב, רעות עשה עמי אתי עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בארות וגו'. אתי עזבו מקור מים חיים, דא הוא דלא בעי לקדשא שמא דקודשא בריך הוא, באמן. מאי עונשיה. פתיב לחצוב להם בארות בארות נשפרים, דנחתין לגיהנם דרגא בתר דרגא, עד דנחתין לאבדון דאקרי תחתית. ואי איהו קדיש שמא דקודשא בריך הוא, לכוונה באמן פדקא יאות, סליק דרגא בתר דרגא, לאתעדנא מההוא עלמא דאתי, דנגיד תדיר לא פסיק, הדא הוא דכתיב, (תהלים לא) אמונים נוצר יי' ומשלם על יתר עושה גאווה.

תאנא, שירה משיך ברכאן מעילא לתתא, עד דישתפחון ברכאן בכלהו עלמין.

(אמר רבי יוסי זמנין אינון ישראל למימר שירתא, שלמתא שירה דכליל כל שאר שירין דא הוא דכתיב, (ישעיה יב) ואמרתם ביום ההוא הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו). אמר רבי אלעזר, זמנין אינון ישראל למימר שירתא, מתתא לעילא, ומעילא לתתא. ולקשרא דמהימנותא. דכתיב, (במדבר כא) אז ישיר ישראל את השירה הזאת. אז שר לא נאמר, אלא אז ישיר. וכן פלהו כהאי גוונא. את השירה הזאת, מתתא לעילא. עלי באר ענו לה, עלי באר, כלומר סק לאתריך, לאתאחדא בבעליך, דא הוא מתתא לעילא.

ולבתר מעילא לתתא, (דקא עד השתא בגלותא אשתכחת עמא) באר חפרוה שרים, דאולידו לה אבא ואמא, (לעילא) פרוה נדיבי העם, אלין אבהן, דאקרון (תהלים מז) נדיבי עמים. פרוה, אלו האבות שנקראו (תהלים מז) נדיבי עמים. פרוה, מקום להזדווג בה המלך בברכות. ובמה הוא

שְׁפָתוֹב (דברים ז) כִּי עִם קְדוֹשׁ אֲתָהּ
לֵה' אֱלֹהֶיךָ, (שם יד) וּבָךְ בָּחַר ה'
אֱלֹהֶיךָ לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם וְגו', בְּנִים
אֲתָם לֵה' אֱלֹהֵיכֶם, (שם ד) וְאֲתָם
הַדְּבָקִים בְּה'. וְעַל זֶה (שם כו)
וְשִׁמְעֵת בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ. (שם ז) כִּי
מֵאֲהַבֵּת ה' אֲתָכֶם. זֶהוּ שְׁפָתוֹב
(שיר השירים ה) פִּתְחֵי לִי אַחֲתֵי
רַעֲיָתִי.

מָה כְּתוּב? (שם) קִמְתִּי אֲנִי לִפְתַּח
לְדוּדֵי. אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל, בְּעוֹד
שְׁהִינּוּ מְזֻמָּנִים לְעֲלוֹת לְאָרֶץ
וּלְקַבֵּל מְצוּוֹת הַתּוֹרָה הָאֵלוּ עַל
יְדֵי מֹשֶׁה, מָה כְּתוּב? (שם) וְדוּדֵי
חֶמֶק עָבַר, שְׁפָתוֹב (דברים לד) וְיָמַת
שָׁם מֹשֶׁה עָבַד ה'. בְּקִשְׁתִּיהוּ
וְלֹא מִצְאָתִיהוּ, שְׁכַתוֹב וְלֹא קָם
נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה.
קָרָאתִיו וְלֹא עָנְנִי, שְׁלֹא הָיָה דוֹר
כְּדוֹרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא שָׁמַע לְקוֹלָם וַעֲשֵׂה לָהֶם
נְסִים וּנְחִים, כְּמוֹ שְׁעֲשֵׂה עַל
יְדֵיו.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, קִמְתִּי אֲנִי
לִפְתַּח לְדוּדֵי - זֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא בְּיָמָיו שֶׁל מֹשֶׁה, שְׁכָל יָמָיו
לֹא רָצָה שְׁמֵלֶאֱפָ אוֹ שְׁלִיחַ
לְהַנְהִיג עִמּוֹ, שְׁכַתוֹב (שמות לג) אִם
אֵין פְּנִיךָ הַלְכִים וְגו'. אֲשֶׁרִי
חָלְקוּ שֶׁל מֹשֶׁה שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא מְסַכֵּם לְרִצּוֹנוֹ. וְדוּדֵי חֶמֶק
עָבַר, בְּיָמָיו שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ, שְׁכַתוֹב
(יהושע ה) לֹא כִי אֲנִי שָׂר צָבָא ה'.

בֹּא רֵאֵה, מֹשֶׁה הָיָה שׁוֹמֵעַ קוֹל
קְדוֹשׁ שֶׁל הַמַּלְאָךְ הַעֲלִיּוֹן וְלֹא
נִדְעָעַז, וְכָל שְׁפָן מְלֶאֱךָ שֶׁלֹּא
רָצָה (וְלֹא קִבְּלוּ). אַחַר שְׁמַת מֹשֶׁה,
מָה כְּתוּב? וַיֹּאמֶר לֹא כִי אֲנִי שָׂר
צָבָא ה'. וְכַתוּב (שם) וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ
אֶל פְּנֵי אֶרֶצָה. עֲתָה בְּאֲתִי,
בְּיָמָיו שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּךְ בְּאֲתִי וְלֹא
קִבְּלוּ. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה יָדְעוּ
יִשְׂרָאֵל שְׁכַחוּ שֶׁל מֹשֶׁה. בְּאוֹתוֹ
זְמַן בְּקִשְׁוּ יִשְׂרָאֵל לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ

בְּרַחֲמֵימוֹתָא הוּוּ כָּל מְלוֹי, דְּכְתִיב, (דברים ז) כִּי עִם
קְדוֹשׁ אֲתָה לִיְיִ אֱלֹהֶיךָ. וּבָךְ בָּחַר יְיִ אֱלֹהֶיךָ
לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם וְגו', (דברים יד) בְּנִים אֲתָם לִיְיִ
אֱלֹהֵיכֶם, (דברים ד) וְאֲתָם הַדְּבָקִים בִּיְיִ. וְעַל דָּא
(דברים כז) וְשִׁמְעֵת בְּקוֹל יְיִ אֱלֹהֶיךָ. (דברים ז) כִּי
מֵאֲהַבֵּת יְיִ אֲתָכֶם. הָדָא הוּא דְכְתִיב, (שיר השירים
ה) פִּתְחֵי לִי אַחֲתֵי רַעֲיָתִי.

מָה כְּתִיב. (שם) קִמְתִּי אֲנִי לִפְתַּח לְדוּדֵי, אָמְרוּ
יִשְׂרָאֵל בְּעוֹד דְּהוּיִנָּן זְמִינִין לְמִיעַל
לְאֶרְעָא, וּלְקַבֵּל אֵינּוֹן פְּקוּדֵי אוּרִייתָא עַל
יְדוּי דְּמֹשֶׁה. מָה כְּתִיב, (שם) וְדוּדֵי חֶמֶק עָבַר.
דְּכְתִיב, (דברים לד) וְיָמַת שָׁם מֹשֶׁה עָבַד יְיִ.
בְּקִשְׁתִּיהוּ וְלֹא מִצְאָתִיהוּ, דְּכְתִיב וְלֹא קָם
נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה. קָרָאתִיו וְלֹא עָנְנִי,
דְּלֹא הָוָה דָּרָא כְּדָרָא דְּמֹשֶׁה, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ
הוּא שָׁמַע לְקַלְהוֹן, וְעָבַד לְהוּוֹ נְסִין וְנִימוּסִין,
כְּמָה דְּעָבַד עַל יְדוּי.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, קִמְתִּי אֲנִי לִפְתַּח לְדוּדֵי, דָּא
קְדוּשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּיוֹמוֹי דְּמֹשֶׁה, דְּכָל
יוֹמוֹי לֹא בָעָא דְּמִלְאָכָא וּשְׁלִיחָא לְדְּבָרָא
עֲמִיָה, דְּכְתִיב, (שמות לג) אִם אֵין פְּנִיךָ הַלְכִים
וְגו'. זַפְאָה חוּלְקִיָה דְּמֹשֶׁה, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ
הוּא אֲסַתְכֶם לְרַעוּתִיָהּ. וְדוּדֵי חֶמֶק עָבַר,
בְּיוֹמוֹי דְּיהוֹשֻׁעַ, דְּכְתִיב, (יהושע ה) לֹא כִי אֲנִי שָׂר
צָבָא יְיִ.

תָּא חֲזִי, מֹשֶׁה הָוָה שָׁמַע קוֹלָא קְדִישָׁא
דְּמִלְפָא עֲלָאָה, וְלֹא אֲזַדְעָזַע, וְכָל שְׁפָן
מְלֶאֱכָא, דְּלֹא בָעָא (וְלֹא קִבְּלוּ). בְּתַר דְּשָׁכִיב מָה
כְּתִיב. וַיֹּאמֶר לֹא כִי אֲנִי שָׂר צָבָא יְיִ. וְכְתִיב
(שם) וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל פְּנֵי אֶרֶצָה. עֲתָה בְּאֲתִי,
בְּיוֹמוֹי דְּמֹשֶׁה רַבֵּךְ אֲתִינָא, וְלֹא קִבְּלוּ. בִּיָּה
שְׁעֵתָא, יָדְעוּ יִשְׂרָאֵל שְׁבַחָא דְּמֹשֶׁה. בְּהָהוּא
זְמַנָּא בָּעוּ יִשְׂרָאֵל לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְלֹא